

Akwụkwọ Daniel - Nọmba Asaa

Ndi Eze Asaa

Jeff Pippenger

2023-12-02

Égbè-elu asaa ahụ na-anọchi anya akụkọ ihe mere eme site n'afọ 1798 ruo n'Ọktoba 22, 1844. E ji ndị eze asaa ikpeazụ nke alaeze Juda mee atụ nke akụkọ ahụ, site n'aka Manaseh n'afọ 677 BC ruo n'aka Zedekaya n'afọ 586 BC.

N'ime ahiri mgbanwe nsọ ndị ahụ, otu njirimara nke inye ike nke mmụọ-ozị mbụ bụ akara nke na-akọwaputa ihe nke zuru ụwa ọnụ. N'ụbọchị Ọgọst 11, 1840, e nyere ozị mmụọ-ozị mbụ ahụ ike, ma emesịa buru ozị ahụ gaa n'ọdụ ọrụ ozioma ọ bụla n'ụwa niile.

“Òtù ije Advent nke afọ 1840–44 bụ ngosiputa dị ebube nke ike Chineke; e bugara ozị mmụọ-ozị mbụ ahụ n'ebe obibi ozioma nile dị n'ụwa.” *The Great Controversy*, 611.

N'uzọ amụma n'oge ahụ, mmụọ ozị nke Mkpughe iri si n'elu rịdata, tinye otu ụkwụ n'elu ụwa, nke ọzọkwa n'elu osimiri. Nwanyị White kọwara nke ahụ dika akara nke mgbasa ozị ahụ n'ụwa nile.

“Ọnọdụ mmụọ-ozị ahụ, otu ụkwụ ya dị n'elu oké osimiri, nke ọzọ n'elu ala, na-egosi idi ukwu obosara nke nkwsa nke ozị ahụ. Ọ ga-agafe mmiri sara mbara ma kposaa ya n'ala ọzọ, ọbuna ruo n'ụwa nile.” *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, volume 7, 971.

Nkwuputa Sairos nke iwu mbụ ahụ bụ iwu e nyere n'ụwa niile.

Ugbu a n'afọ mbu nke Sairos, eze Peasia, ka okwu nke Onyenwe anyị kwuru site n'ọnụ Jeremaja wee mezuo, Onyenwe anyị kpaliri mmụọ Sairos, eze Peasia, nke mere ka o mee mkpọsa n'alaeze ya niile, wee deekwa ya n'akwụkwọ, si, Otu a ka Sairos, eze Peasia, kwuru, Onyenwe anyị, Chineke nke eluigwe, enyewo m alaeze niile nke ụwa; o nyekwala m iwu iwulitere Ya ụlọ na Jerusalem, nke dị na Juda. Ọnye nọ n'etiti unu niile nke bụ nke ndị Ya? Ka Chineke ya nonyere ya, ya arigokwa Jerusalem, nke dị na Juda, ka o wuo ụlọ nke Onyenwe anyị, Chineke nke Izrel, (Ya onwe Ya bụ Chineke,) nke dị na Jerusalem. Ma onye ọ bụla nke fọduru n'ebe ọ bụla ọ na-ebiri dika ọbia, ka ndị ikom nke ebe ahụ nyere ya aka site n'ọlaocha, na ọlaedo, na ihe onwunwe, na anumanu, tinyere onyinye afọ ofufo maka ụlọ Chineke nke dị na Jerusalem. Mgbe ahụ, ndị isi nke ezinaulo nna nke Juda na Benjamin biliri, ya na ndị nchụajà, na ndị Livay, tinyere ndị niile Chineke kpaliri mmụọ ha, ka ha rigoo iwu ụlọ nke Onyenwe anyị nke dị na Jerusalem. Ezra 1:1–4.

Dika e bugara mmụọ-ozị mbụ ahụ n'ụlọ ọrụ ozi-oma ọ bụla n'ụwa n'ụbọchị Ọgọst 11, 1840, Sairos kọwara onwe ya dika eze nke “alaeze niile dị n'elu ụwa,” ka ọ na-ekwusa iwu mbụ ahụ. Nri data nke mmụọ-ozị nke Mkpughe iri, bụ mmụọ-ozị ahụ Nwannaanyị White kọwara dika “onye na-abughị onye ọzọ karịa Jisos Kraist,” nwere otu njirimara amụma ahụ dika mmụọ-ozị dị ike nke Mkpughe iri na asatọ. Nwannaanyị White kọwara na nzube nke mmụọ-ozị mbụ ahụ bụ otu ihe ahụ dika nzube nke mmụọ-ozị nke Mkpughe iri na asatọ.

“Jisọs zipurụ otu mmụọ-ozị dị ike ka ọ rịdata ma ọọ ndị bi n’ụwa aka ná ntị ka ha kwadebe maka ọbịbịa Ya nke ugboro abụọ. Ka mmụọ-ozị ahụ si n’ihu Jisọs pụọ n’eluigwe, ihè dị oke nchapụta ma dị ebube nke ukwuu gara n’ihu ya. A gwara m na ozi ya bụ ime ka ụwa mụọ ihè site n’ebube ya, ma ọọ mmadụ aka ná ntị banyere iwe Chineke nke na-abịa.” *Early Writings*, 245.

Ike e nyere mmụọ-ozị mbụ bụ akara nke na-ekwusi ihe metụtara ụwa niile ike. E nyere ozi mbụ n’oge Kraịst ike n’oge baptizim Kraịst. Akwụkwọ Nsọ na-egosi na Izrel niile gara n’ọzara inụ ozi Jọn.

Mgbe ahụ Jerusalem, na Judia niile, na mpaghara niile gbara Jọdan gburugburu pụrụ gawa n’ebe ọ nọ; e wee mee ka o mee ha baptism n’ime Jọdan, ka ha na-ekwupụta mmehie ha. *Matiu 3:5, 6*.

Ozi Kraịst duziri n’ebe Izrel oge ochie nọ, ma n’uzọ amụma ahụ, e ọtara ụwa dum gaa Jọdan, ebe e mere Kraịst baptizim. Ma emume baptizim ahụ, na ihe ọ nọchiri anya ya mgbe e mere Kraịst baptizim, ka e duziri n’ebe ụwa dum nọ.

Aha Jehoyakim pụtara “Chineke ga-ebili,” ma n’oge baptism nke Kraịst, ka Jọn si na mmiri kpọpụta Kraịst, ihe nnochianya nke “ibilite” site n’ili nke mmiri ghorọ otu akụkụ nke inye ike ahụ. N’amaokwu anọ mbụ nke Ezra ndị anyị kwuputaworị, amaokwu nke ise na-akọwa nzaghachi nke ndị nūrụ iwu ahụ site n’okwu ndị a: “Mgbe ahụ ka ndị isi nke nna nke Juda na Benjamin biliri, na ndị nchụàjà, na ndị Livai, tinyere ndị niile mmụọ ha Chineke kpaliri, ka ha rigoo iwu ụlọ nke Onyenwe anyị nke dị na Jerusalem.” Mgbe e nyere ozi mbụ ike, e nwere ibilite, dika aha Jehoyakim na-anọchi anya ya.

N’ubochi Septemba 11, 2001, e nyere ozi mbụ nke mmegharị dị ike nke mmụọ ozi nke atọ ike, dika e ji inye ozi mbụ nke mmegharị dị ike nke mmụọ ozi mbụ ike mee ihe atụ ya. Nwanyị White kwuru banyere mbibi nke Ụlọ Elu Abụọ ahụ n’ubochi ahụ.

“Ugbu a, ọ bụ okwu ahụ ka a na-ekwu na ekwuputala m na a ga-eji nnukwu ebili mmiri sachapụ New York? Nke a abughị ihe m kwuru mgbe ọ bụla. Ekwuola m, dika m lere nnukwu ụlọ ndị ahụ a na-ewu n’ebe ahụ, ala n’elu ala, si, ‘Lee ụdị ọnọdụ dị egwu ga-eme mgbe Onyenwe anyị ga-ebili ima jijiji ụwa nke ukwuu! Mgbe ahụ ka a ga-emezu okwu nke Mkpughe 18:1–3.’ Isi nke iri na asatọ dum nke Mkpughe bụ ịdọ aka ná ntị banyere ihe na-abịa n’ụwa. Ma enweghị m ihè ọ bụla pụrụ iche banyere ihe na-abịa na New York, naanị na amaara m na otu ubochi a ga-akwatu nnukwu ụlọ ndị ahụ dị n’ebe ahụ site n’itughari na itugharighari nke ike Chineke. Site n’ihè e nyere m, amaara m na mbibi dị n’ụwa. Otu okwu sitere n’ọnu Onyenwe anyị, otu mmetụ nke ike ya dị ukwuu, ma nnukwu ụlọ ndị a siri ike ga-ada. Ọnọdụ ga-eme nke egwu ha kariri ihe anyị nwere ike ichetụ n’echiche.” *Review and Herald*, July 5, 1906.

N’oge e nyere ozi nke mbụ ike n’akụkọ ihe mere eme nke otu narị puku iri anọ na anọ ahụ, Onyenwe anyị “biliri” ka ọ “mee ka ụwa maa jijiji nke ukwuu.” Aha Jehoiakim na-anọchi anya inye ozi nke mbụ ike. N’abalị iri na otu nke Ogošt, 1840, Onyenwe anyị biliri n’ocheeze Ya, wee si n’ebe ahụ rịdata n’ụwa, guzo n’elu ala na n’elu oké osimiri. N’oge iwu mbụ nke Sairos, ndị kwesiri

ntụkwasi obi biliri. Jehoiakim bu akara nke o bughị naanị ọbịbja nke mmụọ-ozị mbụ, kama o na-anọchikwa anya inye mmụọ-ozị mbụ ahụ ike.

Jehoyakim na-anọchi anya eze mbụ n'ime ndị eze atọ ikpeazụ ahụ, ma o na-anọchikwa anya eze nke ise n'ime ndị eze asaa ahụ nke na-eduga n'mbibi Jerusalem. Aha ndị eze asaa ahụ na-enye ozi dị ukwuu. Ndị eze asaa ahụ bụ Manase, Emon, Josaya, Jehoahaz, Jehoyakim, Jehoyakin, na Zedekaya.

N'akụkọ ihe mere eme nke ndị Millerite, Manase nọchiri anya oge ọgwụgwụ, na 1798. Manase pụtara “ime ka e chefuo”, o bụkwa na 1798 ka e chefuru akwuna Taja ruo afọ iri asaa. Manase bụ otu n'ime ndị eze kacha njọ n'omume ojọ, ma o nwere njirimara amụma ndị ekwesiri itule.

Ndị eze asaa ikpeazụ nke Juda na-anọchi anya akụkọ ihe mere eme nke égbè eluigwe asaa site n'afọ 1798 ruo Oktoba 22, 1844. Manase bụ eze mbụ n'ime ndị eze asaa ahụ, ma dika eze mbụ n'ime asaa, o bụ ihe nnochianya nke Zedekaya, eze ikpeazụ n'ime ndị eze asaa ahụ. Jizos na-ejikocha ngwucha na mmalite mgbe niile. Zedekaya, eze ikpeazụ n'ime ndị eze asaa ahụ, e duuru ya gaa n'ohu nke ndota n'agha Babilon. Eze mbụ n'ime ndị eze asaa ikpeazụ ahụ ka e duukwara gaa n'ndota Babilon, na-egosi n'ihu ebuga eze ikpeazụ ahụ n'ndota Babilon.

Onyenwe anyị wee gwa Manase, na ndị ya okwu: ma ha ekweghị inụ ya. N'ihia ya, Onyenwe anyị wetara ha ndị-isi agha nke eze Asiria, ndị jidere Manase n'etiti ogwu, kee ya agbụ ígwè, bugaakwa ya na Babilon. Ma mgbe o nọ n'ahụhụ, o rịọrọ Onyenwe anyị Chineke ya arịrị, wedakwa onwe ya ala nke ukwuu n'ihu Chineke nke nna nna ya hà; kpeekwa ya ekpere: a rịọputara ya arịrị ya, O wee nụ ekpere-arịrị ya, mee ka o laghachikwa ọzọ na Jerusalem n'alaeze ya. Mgbe ahụ Manase matara na Onyenwe anyị, O bụ Chineke. 2 Ihe E Mere 33:10–13.

Ahụmahụ Manaseh ji mata na Onyenwe anyị bụ Chineke mezuru site n'iwepu ya n'alaeze ya, ma emesia weghachi ya n'alaeze ya. Nebukadneza, di ka o dikwa n'ihia banyere Manaseh, biara mata Onyenwe anyị mgbe e wepuru ya n'alaeze ya, ma emesia weghachi ya.

Ma ná ngwụsị nke ụbọchị ndị ahụ gasiri, mụ onwe m, Nebukadneza, weliri anya m elu n'ebe eluigwe di, nghota m wee laghachikwute m, m wee gozie Onye Kachasi Elu, too ma soपुरukwa Ya nke na-adị ndu ruo mgbe ebighi ebi, onye ochichi Ya bu ochichi ebighi ebi, alaeze Ya dikwa site n'ogbo ruo n'ogbo. Ndị niile bi n'ụwa ka a na-aguta dika ihe efu; O na-emekwa dika ochichọ Ya si di n'etiti usuu nke eluigwe na n'etiti ndi bi n'ụwa; o dighikwa onye puru igbochi aka Ya, ma o bu si Ya, Gini ka I na-eme? N'otu oge ahụ ka uche m laghachikwutere m; ma n'ihia ebube nke alaeze m, nsopuru m na ima mma m laghachikwutere m; ndi ndumodu m na ndi ochichi m wee choo m; e wee mee ka m guzosie ike n'alaeze m, e tinyekwara m idi-ukwu mara mma nke ukwuu. Ugbo a, mụ onwe m, Nebukadneza, na-eto ma na-ebuli elu ma na-asopuru Eze nke eluigwe, onye oru Ya niile bu eziokwu, uzọ Ya niile burukwa ikpe ziri ezi; ndi na-eje ije n'nganga, O puru iweda ha ala. Daniel 4:34–37.

Emere nwetara Manaseh ka e mezuuru n'ahụ Nebukadneza. Manaseh nọchiri anya “oge ọgwụgwụ” n'akụkọ ihe mere eme nke ndị eze ikpeazụ atọ nke Juda, na mbata nke amụma afọ iri asaa nke ndoro n'agha. Nebukadneza nọchiri anya “oge ọgwụgwụ” n'akụkọ ihe mere eme nke iwu

atọ ahụ, dị nnoọ ka 1798 bụ “oge ọgwụgwụ” n’akụkọ ihe mere eme nke égbè eluigwe asaa ahụ. N’amaokwu ndị ahụ ka a kpọturụ ugbo a, nghọta Nebukadneza laghachiri ya na “ngwụcha ụbọchị ndị ahụ.” A kpọrọkwa “ngwụcha ụbọchị ndị ahụ” aha na Daniel isi nke iri na abụọ.

Ma gawa ụzọ gị ruo ọgwụgwụ: n’ihi na ị ga-ezu ike, ma guzoro n’oke gị n’ọgwụgwụ nke ụbọchị ndị ahụ. Daniel 12:13.

“Ikpeazụ nke ụbọchị ndị ahụ” n’isi nke iri na abụọ nke Daniel bụ “oge ọgwụgwụ,” n’ihi na a gwara Daniel ka ọ laa “ruo mgbe ọgwụgwụ ga-adi.” N’oge ahụ Daniel ga “eguzo n’oke ya.” “Iguzo n’oke ya” putara imezu nzube ya, nke Daniel mere mgbe e kpughere akwụkwọ ya na njedebe nke ụbọchị ndị ahụ, nke bụ “oge ọgwụgwụ.” N’oge ahụ a ga-enwe “mmụba nke ọmụma” nke ndị amamihe ga-aghọta. N’ọgwụgwụ ụbọchị Nebukadneza, “nghọta” ya laghachikwutere ya.

“Mgbe Chineke nyere mmadụ ọrụ puru iche ka ọ ruo, ọ ga-eguzo n’ókè na n’ọnọdụ ya dika Daniel mere, dị njikere iza oku Chineke, dị njikere imezu nzube Ya.” Manuscript Releases, volume 6, 108.

Manase na-anọchi anya “oge ọgwụgwụ” n’akụkọ ihe mere eme nke ndị eze atọ ikpeazụ nke Juda, Nebukadneza na-anọchi anya “oge ọgwụgwụ” n’iwu atọ ahụ. Manase sochiri ya bụ nwa ya nwoke, Emon.

Ekwọ Amon putara “ọzuzu,” ma ọ na-anọchi anya oge ahụ nke e nwere “mmụba nke ọmụma” nke ga-azụ ndị “amamihe” n’oziri ahụ e meghere akara ya. Amon wee soro Josaya, bụ naanị eze n’ime asaa ahụ nke nwere akụkọ amụma dị mma nke ukwuu, ọ bụ ezie na ọ gbagwojuru anya.

Josaya putara “ntọala nke Chineke”, ọ na-anọchikwa anya iguzobe eziokwu ndị ahụ e mepere emeghe n’“oge ọgwụgwụ”. Mmụba nke ọmụma nke Amon nọchiri anya ya ka William Miller chikọtara ọrụ, site n’idúzi nke Gabriel na ndị mmụọ ozi ndị ọzọ dị nsọ. A na-anọchi ọrụ Miller anya site n’aha Josaya, n’ihi na o guzobere ntọala nke mmegharị ahụ. E nwere ọtụtụ ihe ndị ọzọ a ga-amata gbasara Josaya, ma anyị ga-aga n’ihu ugbo a n’ebe nwa ya nwoke Jehoahaz nọ.

Jehoahaz dị afọ iri abụọ na atọ mgbe ọ malitere ịchị; ọ chikwara ọnwá atọ na Jerusalem. Aha nne ya bụ Hamutal, ada Jeremaia nke Libna. O mekwara ihe ọjọọ n’anya Onyenwe anyị, dị ka ihe niile nna nna ya ha mere si dị. Fero-neko wee kee ya agbụ na Ribla n’ala Hamat, ka ọ ghara ịchị na Jerusalem; o wee tụtasi ala ahụ ụtụ nke talent ọlaọcha nari, na otu talent ọlaedo. Fero-neko mekwara Eliakim nwa Josaja eze n’ọnọdụ Josaja nna ya, gbanwee aha ya buru Jehoiakim, werekwa Jehoahaz puo: o wee bịa Ijpt, nwuokwa n’ebe ahụ. 2 Ndị Eze 23:31–34.

Jehoahaz putara “Jehova ejidela”, a jidekwara ya site n’aka Fero-Neko. Jehoahaz, nwa Josaya, ka Fero-Nekoh jidere ma dochie ya nwanne ya nwoke bụ Eliakim, nke putara “Chineke nke ibuli elu”. Fero-Nekoh wee gbanwee aha Eliakim ka ọ buru Jehoiakim, nke putara “Chineke ga-ebili”. Mgbanwe aha bụ akara nke mmekọrịta ọgbugba ndụ, ma n’oge e nyere ozi mbụ ike, Chineke na-abanye n’ọgbugba ndụ ya na otu ndị mmadụ, n’otu oge ahụkwa Ọ na-agafe ndị bụbu ndị mmadụ nke ọgbugba ndụ mbụ.

N’ụbọchị Ọgọst 11, 1840, e jidere Alaeze Ukwu Ottoman nke ifufe anọ ahụ nọchiri anya ya, ndị a tọhapurụ ruo afọ nari atọ na iri itoolu na otu na ụbọchị iri na ise, ma ọ bụ, dika Jehoahaz putara, a

“jidere” ha. N’otu oge ahụ, e mere Eliakim eze, a gbanweekwa aha ya buru Jehoiakim, nke putara “Chineke ga-ebili”. Jehoiakim sochiri site n’aka nwa ya Jehoiachin, onye nwere aha atọ n’Akwukwo Nso.

Aha Jehoiachin putara “Onyenwe anyị ga-ewuli elu ma mee ka o guzosie ike.” O bu nwa Jehoiakim, ma o na-egosi mbata nke mmuo ozi nke abuo n’oge opupu ihe ubi nke 1844, dika Chineke “si ewuli elu ma mee ka o guzosie ike” mpi Protestant oheru ahụ, nke bu eziokwu. Ozi mmuo ozi nke abuo ahụ natara ike site n’ozu nke Mkpu Etiti Abali, ma Jeconiah na Coniah putara “Chineke ga-eme ka o guzosie ike.” Aha atọ ahụ, nke o bula nwere otu ihe ha putara, na-anochi anya njikota nke Mkpu Etiti Abali na ozi mmuo ozi nke abuo. O bu n’iwusa ikpeazu nke Mmuo Nso n’oge Mkpu Ukwu ka a na-akara ndi otu nari puku iri anọ na anọ ahụ akara. Ika akara nke ndi otu nari puku iri anọ na anọ ahụ ka e ji Mkpu Etiti Abali nke mmeghari Millerite maa atụ, ma Jehoiachin, nke a na-akpokwa Jeconiah na Coniah, bu ihe nnochianya nke akara ahụ.

Dị ka m di ndu, ka Onyenwe anyi kwuru, o bu ezie na Konaia nwa Jehoiakim, eze Juda, bu akara mgbaaka n’aka nri m, ma obuna otu a ka m ga-esi doputa gi puo n’ebe ahụ; m ga-enyekwa gi n’aka ndi na-achọ ndu gi, nakwa n’aka ndi i na-atu egwu ihu ha, obuna n’aka Nebukadreza, eze Babilon, na n’aka ndi Kaldia. M ga-achupukwa gi, gi na nne gi muru gi, n’ala ozo, ebe a murughi unu; o bukwa n’ebe ahụ ka unu ga-anwu. Ma n’ala ahụ nke ha na-agusi aguu ike ilaghachi na ya, n’ebe ahụ ka ha agaghi alaghachi. O bu nwoke a, Konaia, arusi a na-eleli anya, nke agbajiri agbaji? O bu aria nke o dighi onye na-enwe mmasi na ya? Gini mere e ji chupu ya, ya na mkpuru ya, ma tuba ha n’ala ha na-amaghi? O uwa, uwa, uwa, nu okwu Onyenwe anyi. Jeremiah 22:24–29.

Jehoiakin, Jekonaia na Konaia na-anochi anya oge nke ika akara, mgbe e jikotara mmuo-ozu nke abuo na ozi nke Mkpu Etiti Abali. O na-anochi anya oge nke ika akara nke ndi nzuzu. Eze ojoo ahụ na-anochi anya ndi bu umu agboghọ-amaghi-ama Laodisia ndi nzuzu, ndi n’oge nke ika akara a kara aka inata akara nke anu ohia ahụ, ebe a na-awupu ha ruo mgbe ebighi ebi n’onu Onyenwe anyi.

Akarààrà nke di n’aka nri Chineke bu akara Ya, ma ndi a ga-atupu n’onu Onyenwe anyi n’oge a na-eme akara nke puku nari na iri anọ na anọ ahụ ka e ji Zerubabel tonyere, nwoke ahụ nke nwere plomet nke “oge asaa” ahụ n’aka ya.

Gwa Zerubabel, govanọ Juda, okwu, si: Aga m ama jijiji n’eluigwe na uwa; aga m akwatu ocheeze nke alaeze di iche iche, mebiekwa ike nke alaeze ndi mba ozo; aga m akwatu ugbo inyinya agha na ndi na-agba n’ime ha; inyinya na ndi na-agba ha ga-adakwa, onye o bula site nmma agha nke nwanne ya. N’ubochi ahụ, ka Jehova nke usuu ndi agha kwuru, aga m ewere gi, O Zerubabel, ohu m, nwa Shealtiel, ka Jehova kwuru, mee gi ka i buru dika mgbaaka akara: n’ihi na ahoputawo m gi, ka Jehova nke usuu ndi agha kwuru. Haggai 2:21–23.

“Nkume isu ngongo” nke bu “ugboro asaa” ahụ bu “nkume tuo ihe” di n’aka Zerubbabel, a na-anochitekwa ya dika “mgbaaka akara” nke Chineke ji ehekwa puku mmadu iri na anọ na iri anọ na anọ ahụ akara. A na-etinye mgbaaka akara ahụ, ma o bu “akara” ahụ, n’ahụ ndi “na-asu ude ma na-ebe akwa” n’ihi ihe aru ndi a na-eme na Jerusalem. Isu ude na ibe akwa ahụ na-akowaputa

ahumahu nke ndi ahụ e tinyere akara, ma ikanye akara na ibe akwa ahụ bu ihe nnochianya nke nzaghachi ime mmuo ha nye ogwugwo nke “ugboro asaa.” O bu ikwuputa mmehie ha na mmehie nna nna ha. O bu ikweta na ha esoghi Chineke eje ije nakwa na Chineke esoghi ha eje ije kemgbe ndakpo olileanya nke July 18, 2020. O bu ule ahụ a dara na ya na 1863, n’oge ahụ mgbe Philadelphia no na-agafe banye na Laodicea. O nochiri anya oge ahụ mgbe ndi Coniah nochiri anya ya guzobere ruo mgbe ebighi ebi dika umu agboghọ na-amaghi ihe nke Laodicea, ebe ndi Zerubbabel nochiri anya ya guzobere ruo mgbe ebighi ebi dika umu agboghọ amamihe di na ya nke Philadelphia.

Jehoichin ka Zedekaya soro, onye ikpezụ n’ime ndi eze asaa ahụ. Di ka Manase nochiri anya afo 1798, na “oge ogwugwu,” Zedekaya ga-anochi anya Oktoba 22, 1844, mgbe ohu ahụ ga “ekwu okwu, ghara igba ugha”. Zedekaya bu aha e si n’ijikota okwu Hibru abuo mee. Otu okwu ahụ bu “Jehova”, e jikotakwa ya na okwu ahụ a sughariri na Daniel isi nke asato, amaokwu nke iri na anọ, dika “eme ka o di ocha.” Zedekaya putara ime ka ulo nsọ Chineke di ocha, nke malitere n’Oktoba 22, 1844.

Ndi eze asaa ikpezụ nke Juda nochiri anya akuko na-aga n’ihu site n’afọ 1798 ruo Oktoba 22, 1844. Jehoiakim bu akara nke Ogost 11, 1840, nke n’aka nke ya na-anochi anya Septemba 11, 2001. O bu akara nke inye ike ozi mmuo ozi mbu, a kpobatakwaro ya n’amaokwu mbu nke Daniel isi nke mbu. Ya mere, onodu na gburugburu nke Daniel isi nke mbu bu inye ike ozi mmuo ozi mbu, dika e sere ya n’Akpughe isi nke iri. N’Akpughe isi nke iri Kraist siri n’eluigwe ridata, o ji obere akwukwo n’aka Ya, nke e nyere Jon iwu ka o rie. Nke a bu ihe kpatara ule mbu di n’akwukwo Daniel ji metuta iri ihe.

Anyi ga-aga n’ihu n’ikowa isiokwu ndi a n’akwukwo na-esonu.

O siri m, Nwa nke mmadu, mee ka afo gi rie, juputakwa ime gi na akwukwo mpiakota a nke M na-enye gi. M wee rie ya; o dikwa n’onu m utọ dika mmanu anu. Ezikiel 3:3.